

სვეტიცხოვე

2009

ნესტან თათარაშვილი

ქართველ ქველმოქმედთა მიერ აგებული და ხალხისთვის ნაჩუქარი შენობები კვლავ ხალხს უნდა დაუბრუნდეს

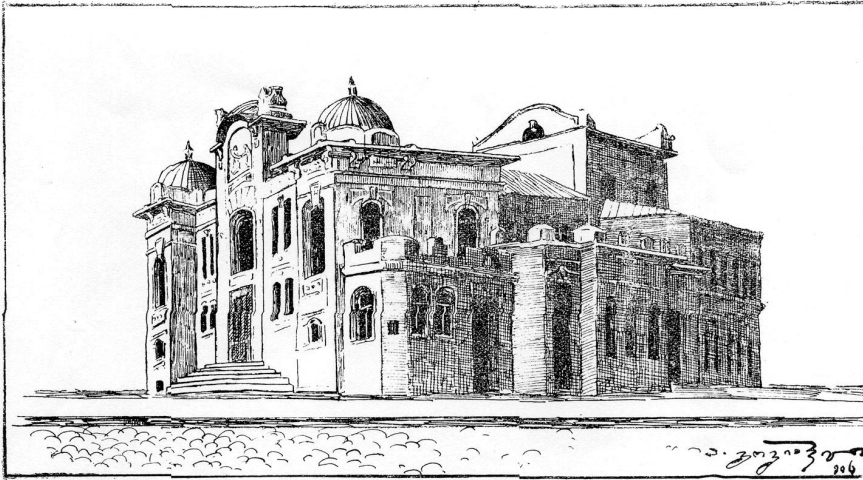
ჩვენი დღევანდელი დრო ბევრი რამით ჰგავს XIX საუკუნის დასაწყისს, როცა ხანგრძლივი ომებისგან გამოფიტული ფეოდალური საქართველო ნელ-ნელა იკრებდა ძალას და კაპიტალიზმის განვითარებით საფუძველს უყრიდა თვისობრივად ახალ, ამჯერად უკვე ევროპული ყაიდის სახელმწიფოს. მაშინაც და ახლაც ბევრი სირთულის გადალახვა გვინევს. მაგრამ, თუ ჩვენს წინაპრებს ძირითადად გამოცდილების არარსებობა უქმნიდა პრობლემებს, ჩვენ პირიქით, წარსული გამოცდილების დავინყება და გაუთვალისწინებლობა გვაფერხებს. ცხადია, რომ მხოლოდ მართალი და არა გაყალბებული წარსულის ცოდნა მოგვცემს სანატრელი მომავლის სწორ გეზსა და განვითარების წარმატებულ მიმართულებებს. აქედან გამომდინარე, სასარგებლო იქნება გავისხენოთ ის ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილი ჩვენი ისტორიისა, რასაც ქართველ ქველმოქმედთა ისტორია ჰქვია.

კაპიტალიზმს მუდმივად თან სდევს ცალკეულ ადამიანთა გამდიდრება, რომლებიც ხშირად თავიანთ ქონებას ერსა და ქვეყანას ახმარენ. საქართველოშიც ასე ხდებოდა და ახლაც ასე ხდება, მაგრამ სხვაობა მათ შორის ბევრის მთქმელია და აუცილებლად გასათვალისწინებელი. ამის დასაბუთებას შევეცდებით, რამდენიმე მაგალითის განხილვით თუმცა აქვე აღვნიშნავთ, რომ ეს მხოლოდ მცირე ნაწილია იმ სავალალო შემთხვევებისა, რაც დღეს თბილისში, და ზოგადად მთელ საქართველოში ხდება.

კონსტანტინე ზუბალაშვილი

2003-2005 წლებში უკვე გამოვაქვეყნეთ სტატიები უდიდეს ქართველ მეცნიერსა და მწარმეზე, საზოგადო მოღვაწესა და ქველმოქმედზე, დავით სარაჯიშვილზე და მის შეუსრულებელ ანდერძზე.¹ დავითმა საკუთარი საცხოვრებელი სახლი, მაჩაბლის 13, თბილისის თვითმმართველობას უანდერძა იმ პირობით, რომ იქ სამხატვრო გალერეა, ან შინამრეწველობის მუზეუმი, ან ორივე ერთად განთავსებულიყო. სამწუხაროდ, დავითის ანდერძი დღემდე შეუსრულებელია. მის საფლავის ქვასაც კვლავ საეკლესიო მაღაზია ადგას ქვაშვეთის ეკლესიის ეზოში. არ შეიძლება არ გავისხენოთ, რომ სამწუხაროდ, წმ. ექვთიმე ღვთისკაცის ხატიც კვლავ მის ყოფილ სახლში (ვაშლივანის ქ. 6) მოწყობილ რესტორან “ემიგრანტის” სტიკ-ბარის გვერდით არის დასვენებული.² იმედს ვიტოვებთ, ქართველი ერი ოდესმე მაინც გამოასწორებს ამ დიდ შეცდომებს და კუთვნილ პატივს მიაგებს საამაყო წინაპრებს. ამ რწმენით ვაგრძელებთ ჩვენს საუბარს და ამჯერად ზუბალაშვილების ღვანლსა და ქვეყნისადმი მათ ნაჩუქარ არქიტექტურულ მემკვიდრეობას

“სახალხო სახლი”.
 ა. გოგიაშვილის ნახატი ნიგნიდან: ზ. ჭიჭინაძე, მრეწველობის
 წარმომადგენნი და ისტორია ზუბალაშვილების გვარისა. თბილისი, 1906 წ.

შევეხებით.

ზუბალაშვილების გვარის წარმომადგენლების ქველმოქმედება საამაყო და სამაგალითოა ნებისმიერი ერისა თუ ქვეყნისთვის. მათ შეუფასებელი საქმეები განახორციელეს არა მარტო თავიანთ სამშობლოში, არამედ ქვეყნებში, სადაც ცხოვრობდნენ, თუ მუშაობდნენ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში. შემორჩენილი წერილობითი წყაროებით

დასტურდება, რომ ზუბალაშვილების ხანგრძლივ და წარმატებულ ბიზნესს მუდმივად ამშვენებდა უდიდესი და უანგარო ქველმოქმედება, რაც არა მხოლოდ კონკრეტულ ადამიანებს, არამედ საქვეყნო საქმეებსა და ერის განვითარებას ემსახურებოდა.

საქართველოს გარდა, მათი ქველმოქმედება განსაკუთრებულად გამორჩეულია რუსეთსა და საფრანგეთში. როგორც ხელოვნების საუკეთესო მცოდნენი და უდიდესი კოლექციონერები, ისინი წლების განმავლობაში აგროვებდნენ უნიკალურ ნივთებსა და ნახატებს, რაც საბოლოოდ ამ ქვეყნების მუზეუმებს შესწირეს. რუსეთში მათი ხატები, ფაიფური და ნახატები დღეს სახელმწიფო ისტორიული, კრემლის, კუსკოვოსა და პუშკინის მუზეუმებში და “ვასილი ბლაჟენის” ეკლესიაშია დაცული. 1927 წელს საფრანგეთში, ზუბალაშვილის კოლექციის გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო ზეთში, აკვარელში და პასტელში შესრულებული ნახატები; მარმარილოს, ბრინჯაოს, კერამიკის, ოქროსა და ვერცხლის ნივთები, რომელთა ავტორები იყვნენ დეგა, სეზანი, მატისი, მონე, პიკასო, როდენი და სხვ. დღეს ლუვრს ზუბალაშვილების ნაჩუქარი 581 ხელოვნების ნიმუში ამშვენებს.³

ზუბალაშვილების ბიზნესი, რომელიც ძირითადად ვაჭრობას ემყარებოდა, კიდევ უფრო გაიზარდა XIX საუკუნეში, საქართველოს რუსეთის იმპერიაში მოქცევის შემდეგ. ისინი იყვნენ საქართველოს ერთ-ერთი პირველი კაპიტალისტები და სამაგალითო მენარმეები. რაც უფრო იზრდებოდა მათი ქონება და შემოსავალი, მით უფრო მეტ ქველმოქმედებას ახორციელებდნენ ეს მართლაც ჭეშმარიტად ქრისტიანები და სამაგალითო კათოლიკენი.

ზუბალაშვილების წინაპარმა 1830-იან წლებში თბილისის ცენტრში სასახლე აიშენა (ახლანდელი საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი), რომელიც 1837 წელს სიმბოლურ ფასად, თითქმის საჩუქრად გადასცა სასულიერო სემინარიას. მათ საქართველოში ააგეს 5

“სახალხო სახლი”
 არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი. 1909 წ.

კათოლიკური ეკლესია, სერიოზული თანხებით ეხმარებოდნენ თბილისის თვითმმართველობას, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას, დიდი წვლილი შეიტანეს უნივერსიტეტისა და კონსერვატორიის მშენებლობაში; ნიჭიერ ახალგაზრდებს სასწავლებლად აგზავნიდნენ ევროპის ცნობილ უნივერსიტეტებში. მათი გახსნილია პირველი უფასო სასაბავშვო „სამადლო“ და „უპოვართა თავშესაფარი“ თბილისში. აგრეთვე ქალაქის ღარიბი მოსახლეობისთვის

“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი), არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი, 2007 წ.

ააშენეს “სახალხო სახლი”, - იაფფასიანი თეატრი უფასო ბიბლიოთეკითა და სასაუზმით. იმ დროისათვის საუკეთესო, ევროპული სტანდარტებით აღჭურვეს ბავშვთა საავადმყოფო ახლანდელ I საავადმყოფოს ტერიტორიაზე, მუდმივად აფინანსებდნენ ჟურნალ-გაზეთებისა და წიგნების გამოცემას.⁴

ჩვენს დროშიც გამოჩნდნენ ქველმოქმედნი, მაგრამ მათ მიერ განხორციელებული საქმეები სავსებით განსხვავდება ზუბალაშვილებისა, თუ სხვა ქართველ ქველმოქმედთა მოღვაწეობისგან. განსხვავებაში, რა თქმა უნდა, დახარჯული თანხების შედარებას არ ვგულისხმობთ. სამწუხაროდ, ქველმოქმედებისთვის დღესაც იხარჯება მილიონები, მაგრამ უმეტესად ფუჭად და უშედეგოდ. კითხვაზე რატომ? პასუხი მარტივია: ან ამ მილიონების პატრონია უმეტესად, ან თავად ეს მილიონებია უშრომლად ნაშოვნი, ქარის მოტანილი და შესაბამისად, მათი განკარგვა უგულისყუროდ და დაუდევრად ხდება.

საქართველოს ადრინდელი ქველმოქმედნი მსოფლიო დონის შესატყვისად განსწავლული და გონიერი, უაღრესად პატიოსანი ბიზნესმენები იყვნენ. სამშობლოს ყველა პრობლემა მათ ძირისძირებით ამომწურავად ჰქონდათ გათავისებული და თითოეულ საჭირო საქმეს თანამიმდევრულად და მიზანმიმართულად, დიდი დაკვირვებითა და მკაცრი კონტროლით ახორციელებდნენ. სწორედ ამიტომ აშენდა საქართველოში ფუნდამენტური საგანმანათლებლო კერები, თუ სხვა საზოგადოებრივი შენობები, რომლებსაც დღემდე წარმატებით ვიყენებთ. სწორედ ამის შედეგად გაკეთდა მათაც საშვილთაშვილო საქმეები ჩვენს ქვეყანაში, რაც დღესაც გვემამაყება და რითაც მუდმივად ვსარგებლობთ.

ასეთთა რიცხვს მიეკუთვნება კოტე მარჯანიშვილის თეატრი, უწინდელი “სახალხო სახლი”. “1905 წლის 17 იანვარს ქალაქის გამგეობამ დაადგინა კონსტანტინე ზუბალაშვილის ანდერძისა და მისი უკვდავყოფის მიზნით მიეღოთ ძმებ ზუბალაშვილებისგან საჩუქრად “სახალხო სახლი”, მოსახლეობის სახელით გამოცხადებოდათ მაღლობა ასეთი გულუხვი შენირულობისათვის და სათათბიროში დამტკიცების შემდეგ “სახალხო სახლის” დარბაზში გამოკიდულიყო კ. ი. ზუბალაშვილის პორტრეტი. დადგენილება ერთხმად დაამტკიცა ქალაქის სათათბირომ”. ძმებმა ზუბალაშვილებმა საჩუქრი თბილისის განსაკუთრებული პირობებით გადასცეს, რომელიც შემდგომ ქალაქის თვითმმართველობასთან შეთანხმებით “სახალხო სახლის” წესდების სახით ჩამოყალიბდა.⁵ ეს იაფფასიანი თეატრი, უფასო ბიბლიოთეკითა და სასაუზმით, საბჭოთა რევოლუციამდე მრავალეროვანი თბილისის ნამდვილ მულტიკულტურულ ცენტრს წარმოადგენდა. აქ 11 ენაზე - ქართულად, რუსულად, სომხურად, უკრაინულად, ებრაულად, ოსურად, ასირიულად, აზერბაიჯანულად, პოლონურად, გერმანულად და

“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი), არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი, 1909 წ.

შემდეგ, 1933 წელს, ამ თეატრს მისი სახელი ეწოდა და დღესაც, კონსტანტინე ზუბალაშვილის სახელობის “სახალხო სახლში” კოტე მარჯანიშვილის სახელობის თეატრი მოღვაწეობს.

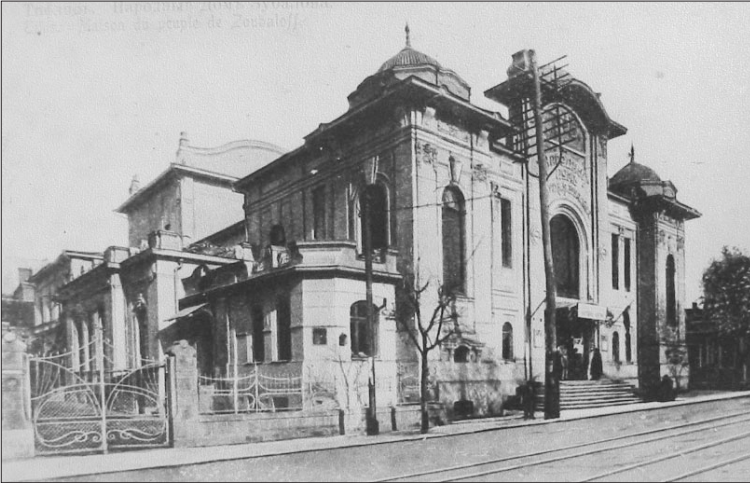
ზუბალაშვილების მიერ ხალხისთვის ნაჩუქარი “სახალხო სახლის” რესტავრაცია რუსეთში გამდინდრებულმა ქართველმა, დიდი ქველმოქმედის სახელით ცნობილმა ბიძინა ივანიშვილმა დააფინანსა 2003-06 წლებში. საგულისხმოა, რომ მან, თბილისის ისტორიული ცენტრი, მისი ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ადგილი, თავისი უზარმაზარი “სასახლით” ისე დაამახინჯა, რომ მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხის კანდიდატ ქალაქს მუდმივი პრობლემა შეუქმნა. გარდა ამისა, საკუთარი ტერიტორიის “დაცვის” მიზნით ბეტონის გვირაბში მოქცია მიმდებარე საავტომობილო გზისა და საფეხმავლო ბილიკის დიდი მონაკვეთი კოფრის გზაზე, რომლის მნიშვნელობა ძალიან დიდია თბილისისათვის. ცნობილია, რომ უმეტესად სწორედ ამ გზით ეცემოდა ჩვენი დედაქალაქი მტერთა შემოსევების დროს. ომების მსვლელობისას კი სტარტეგიულ სიმაღლეებსა და მოსახერხებელ გზებს რომ კვლავ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, ეს საუკეთესოდ აჩვენა საქართველოში გასული წლის აგვისტოში მიმდინარე ომმა. თუმცა ამ მასშტაბურ უკანონობაზე შესაბამისი სახელმწიფო სტრუქტურები და საზოგადოების დიდი ნაწილიც დღემდე ხმას არ იღებს. ცხადია, ივანიშვილის ვერანაირი ქველმოქმედება ვერ გადაწონის მის მიერ თბილისის ბუნებრივი ლანდშაფტის, კოფრის გზის, ბოტანიკური ბაღისა და უძველესი ისტორიული უბნის დამახინჯებას. მიგვაჩნია, რომ ეს ვანდალიზმი საეჭვოს ხდის და სრულიად აქარწყლებს ამ პიროვნების, როგორც დიდი ქველმოქმედის ღირსებას. ივანიშვილის მიერ საზოგადო საქმეებისთვის დახარჯული მილიონები ხშირად მხოლოდ ცუდი შედეგების მომტანი ხდება. ამის დასტურია მარჯანიშვილის თეატრის, ყოფილი

ბერძნულად იმართებოდა წარმოდგენები, კონცერტები და სპექტაკლები.

ძმების - ლევან, სტეფანე, პეტრე და იაკობ ზუბალაშვილების მიერ მამის, კონსტანტინეს, ხსოვნის უკვდავსაყოფად 1907 წელს თბილისში აშენებული “სახალხო სახლი”, დღეს კოტე მარჯანიშვილის სახელმწიფო აკადემიური თეატრია. აქ 1930 წელს დაბინავდა ცნობილი ქართველი რეჟისორის, კოტე მარჯანიშვილის მიერ 1928 წელს ქალაქ ქუთაისში დაარსებული საქართველოს II სახელმწიფო დრამატული თეატრი. კოტე მარჯანიშვილის გარდაცვალების

“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი),
არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი, 2007 წ.

“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი), არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი, 1909 წ.

სიული მომზადების გამო ძეგლის სწორი რესტავრაცია ვერ განხორციელდა. მიუხედავად იმისა, რომ ამ შენობას ჯერ კიდევ საბჭოთა პერიოდში (1986 წლის 14 ნოემბერს) აქვს მინიჭებული ეროვნული ძეგლის სტატუსი, მისი დაცვა სახელმწიფოს მიერ დღემდე არ ხორციელდება.

მოდერნის სტილის შესანიშნავი შენობა, რომლითაც მსოფლიოს ყველა ქვეყანა თავისუფლად იამაყებდა, დღეს კვლავ სარესტავრაციოა. “სახალხო სახლის” არქიტექტურულ-მხატვრული ღირებულება ევროპაში ცნობილია. 2007 წელს ის ასი წლის გახდა, ამიტომ ქ. ბარსელონაში, ევროპული მოდერნისადმი მიძღვნილმა ჟურნალმა მასზე სპეციალური სტატია შეგვიკვეთა.⁷ აღნიშნულ სტატიაში დავასაბუთეთ, რომ ფუჭად დაიხარჯა უამრავი ფული, დრო და ენერგია. შესაბამისად - შედეგიც ცუდი მივიღეთ. გასათვალისწინებელია, რომ მანამდე ასევე ცუდი შედეგებით დამთავრდა ივანიშვილის მიერ დაფინანსებული რუსთაველის თეატრის “რესტავრაცია”. სამწუხაროდ, ამ ფაქტებზე სააშკაროდ არავინ მსჯელობს; არავის აღელვებს, რომ ეროვნული მნიშვნელობის შენობები რესტავრაციის ნაცვლად მხოლოდ უგემოვნოდ გარემონტდა.

შემორჩენილი ისტორიული და ფოტო მასალებით ვრწმუნდებით, რომ სათანადო სურვილისა და მონდომების შემთხვევაში, ამ შენობის სრული და წარმატებული რესტავრაცია დაუბრკოლებლად განხორციელდებოდა იმის მიუხედავად, რომ მან დღემდე დიდი გადაკეთებებით მოაღწია ჩვენამდე. წლების განმავლობაში შეიცვალა მისი გეგმარება და ზოგადად, მთლიანი მოცულობა. გაუქმდა ბიბლიოთეკა, განადგურდა მოდერნის სტილში შესრულებული მოხატულობა, თეატრის დარბაზის სცენა, კედლები, ქერი, იარუსი, სკამები, ავეჯი, ბრები, ჭალები და სხვ.

ცხადია, ასეთი შეცვლილი ინტერიერის სრული აღდგენა დიდ ძალისხმევას მოითხოვდა, ამიტომ მხოლოდ პირველი და მეორე სართულის ჰოლის მხატვრობის ნაწილობრივი აღდგენა

“სახალხო სახლის” და სხვა ისტორიული შენობების “რესტავრაცია”.

თუ ძმებმა ზუბალაშვილებმა “სახალხო სახლის” ასაშენებლად კონკურსი ჩაატარეს, რომელშიც რუსეთის იმპერიის 32 არქიტექტორმა მიიღო მონაწილეობა,⁶ ივანიშვილმა ამ მნიშვნელოვანი შენობის აღდგენა თავის არაკომპეტენტურ სამშენებლო ორგანიზაციას მიანდო. მოგვიანებით, სამუშაოებში ჩართეს რესტავრაციის სპეციალისტებიც, თუმცა მათი უპრინციპობისა და არასათანადო პროფე-

“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი), არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი, 2007 წ.

“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი), არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი. 1909 წ.

გვერდითა რიზალიტებში; შენობის გარშემო ძველის მსგავსი მესერი გაკეთდა, მაგრამ არა ზუსტად თანადროული ფორმის; სამწუხაროდ, რესტავრაციის დადგენილი წესების მიხედვით არ აღდგა ფასადების შელესილობის მასალა თუ ფერი, ლითონის ნაჭედი დეტალები, კარ-სარკმლები. გაჩნდა მანამდე არარსებული ფორმებიც. მაგალითად, ლითონის დეკორაციული ცხაური ცენტრალური ფასადის პარაპეტზე. ინტერიერში მიმდინარე სამუშაოების დროს I სართულზე შელესილობით დაფარული ლადო გუდიაშვილის ორი ნახატი აღმოჩნდა, რომლებიც საბოლოოდ კვლავ დაფარეს და მათი ბედი დღემდე გაურკვეველია.

აღსანიშნავია ისიც, რომ “სახალხო სახლის” ინტერიერში, კიბის მოაჯირის კვლევა ჩაატარა საქართველოს კულტურის სამინისტროს პროექტში მონაწილე და იმ დროს თბილისში მყოფმა ავსტრიელმა რესტავრატორმა, რომელმაც ადგილზე კვლევითა და სათანადო ლაბორატორიული ანალიზით დაადგინა ნიმუშთა თავდაპირველი ფერები. თუმცა, აღდგენის ნაცვლად, ჩვენმა “რესტავრატორებმა” კიბის ყველა ლითონის დეტალი ძლიერი ქიმიური ხსნარით მთლიანად გაინმინდეს საღებავის თავდაპირველი ფენებისგან და შემდეგ მუქ ყავისფრად შეიღებეს. ეს შემთხვევა, სასტუმრო “ემიგრანტის” (ვაშლოვანის 6), საქართველოს ბანკის (პუშკინის 3) და ბამბის რიგის ერთ-ერთ ჭიშკართან ერთად, უცხოელმა კოლეგამ თავის სარესტავრაციო ანგარიშში შეიტანა როგორც ნეგატიური მაგალითები.⁸ “სახალხო სახლზე” მომუშავე სპეციალისტები დღეს თავს იმით იმართლებენ, რომ დამფინანსებლის, თეატრის ხელმძღვანელობისა და ხშირად მსახიობების მხრიდანაც მუდმივ ზენოლას განიცდიდნენ და ამიტომ ვერ იღებდნენ სწორ გადაწყვეტილებებს.

დღემდე ვერ გადაწყდა მთავარ ფასადზე არსებული თავდაპირველი წარწერის აღდგენის საკითხიც. აქ არსებული რუსული წარწერა: “ნაროდნი დომ იმენი კ. ი. ზუბალოვა” - საბჭოთა დროს ნაშალეს, მისი აღდგენა კი დღესაც

ასეთ პირობებში ნამდვილად დამაკმაყოფილებლად უნდა ჩავთვალოთ, მაგრამ გაუგებარია, რატომ არ განხორციელდა ცენტრალური ფასადის, მისი კარისა და ლითონის ნიმუშების სრული რესტავრაცია. ჩვენთვის აუხსნელია ამ პროექტზე მომუშავე სპეციალისტთა პოზიცია და მოტივაცია. ერთი კი ცხადია, რომ გაუმართლებელია ამ ეროვნული მნიშვნელობის ძეგლზე ჩატარებული მათი ე. წ. “შემოქმედებითი რესტავრაცია”, რომლის შედეგად აღდგა მთავარი ფასადის ცენტრალური კარი, მაგრამ არ გაუქმდა საბჭოთა დროს გაკეთებული 2 კარი

“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი), არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი, 2007 წ.

არ ხდება. ჩვენი აზრით, ამით უმადურად ვექცევით ჩვენს დიდ და სახელოვან წინაპარს და გარკვეულწილად შეურაცხოვას ვაყენებთ მის ხსოვნას.

საბჭოთა დროს ზუბალაშვილები, როგორც სხვა იმდროინდელი მენარმეები, არსებული სისტემის მსხვერპლი გახდნენ. ნაწილი საზღვარგარეთ წავიდა ემიგრაციაში, ნაწილი კომუნისტებმა ყაზახეთში გადაასახლეს, ზოგიერთი სამშობლოში დაიღუპა. ისინი თბილისში იყვნენ დაკრძალულნი, მაგრამ, საუბედუროდ, ქართველ კათოლიკეთა სასაფლაო საბჭოთა დროს გაუქმდა⁹ და დღეს მათი საფლავებიც აღარ არსებობს. კომუნისტებმა არც ზუბალაშვილები დაინდეს და არც მათი დანატოვარი არქიტექტურული მემკვიდრეობა. მათ მიერ ხალხისთვის, კონკრეტულად ღარიბი მოსახლეობისთვის ნაჩუქარ სხვადასხვა დანიშნულების შენობებს ფუნქცია შეუცვალეს. ჩვენდა საუბედუროდ, ეს დანაშაული არც ახლანდელმა, ამჯერად უკვე დამოუკიდებელმა საქართველომ გამოასწორა.

ქართული თეატრისა და აგრეთვე კინოს, ზოგადად ქართული კულტურის ისტორიაში, უმნიშვნელოვანესია კოტე მარჯანიშვილისა და აგრეთვე მისი სახელობის თეატრის წვლილი. სადავო არ არის, რომ ეს თეატრი ყოველივე საუკეთესოს იმსახურებს, მაგრამ არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ კომუნისტების მიერ “სახალხო სახლის” გაუქმება უდიდესი შეცდომაა, რაც ამჯერად უკვე დამოუკიდებელმა და დემოკრატიულმა, ეროვნული კულტურისკენ შემობრუნებულმა საქართველომ აუცილებლად უნდა გამოასწოროს.

სამართლიანობა მოითხოვს, რომ ამ შენობას (და არა მარტო ამ, ან ზუბალაშვილების სხვა შენობებს, არამედ ქართველი მეცენატების მიერ ხალხისთვის ნაბოძარ ყველა ნაგებობას) თავისი პირვანდელი ფუნქცია დაუბრუნდეს. ფუნქციის დაბრუნებასთან ერთად უმნიშვნელოვანესია თითოეული მათგანის სწორი და დეტალური რესტავრაცია.

“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი), არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი. 1909 წ.

⁹“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი), არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი, 2007 წ.

“სახალხო სახლის” ძველი და ახალი ფოტოები კარგად აჩვენებს 2003-2006 წლებში ჩატარებული სამუშაოების ვარგისიანობას. სამწუხაროდ, ეს თეატრი, მოდერნის სტილის სხვა რამდენიმე შესანიშნავ ძეგლთან (კოსტავას 38, პუშკინის 3, ქეთევან წამებულის 3, ვაშლოვანის 6, მარჯანიშვილის 8, ლეონიძის 3, ბამბის რიგი და სხვ.) ერთად ნათელი მაგალითია იმ რეალობისა, რაც ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობის პერიოდში არსებობს. ძველ შენობათა ყოველი რემონტი და გადაკეთება ანადგურებს მათ

“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი) არქიტექტორი
ს. კრიჩინსკი, 1909 წ.

“სახალხო სახლი”
(ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი), არქიტექტორი
ს. კრიჩინსკი, 2007 წ.

თავდაპირველ დეტალებს, ზიანს აყენებს ძეგლის აუთენტურობას. საუბედუროდ, ეს საშინელი პროცესი დღესაც გრძელდება და დაუსჯელობის გამო ლამისაა უკვე ტრადიციად იქცეს.

ივანიშვილს და სხვასაც, ვისაც არქიტექტურული ძეგლების აღდგენა და გადარჩენა უნდა, ვურჩევთ მიზაძოს თავის წინაპრებს, გაიხსენოს მათი მოღვაწეობა. ისინი, ხომ მხოლოდ ეროვნული ინტერესების შემცველ, ხანგრძლივ და წარმატებულ მომავალზე გათვლილ იდეებს ამუშავებდნენ და საერთაშორისო კონკურსებს აწყობდნენ ამ იდეების საუკეთესოდ განსახორციელებლად. კარგად ორგანიზებული და მკაცრი კონკურსით არჩევდნენ აგრეთვე საზღვარგარეთ გასაგზავნ ნიჭიერ ახალგაზრდებს თუ დასაოსტატებლად მივლინებულ სპეციალისტებს, რომლებიც შემდგომ აქტიურად მონაწილეობდნენ ერისა და ქვეყნის საკეთილდღეოდ. მათ მიერ დაწყებული მშენებლობა, თუ სხვა საქმე, იმდროინდელი ტექნოლოგიური სიახლეებითა და საერთაშორისო სტანდარტებით ხორციელდებოდა, თითოეული მათგანი დამთავრებამდე მკაცრად კონტროლდებოდა, შესაბამისად, შედეგებიც საუკეთესო იყო.

ახალ ქველმოქმედთა შეცდომები სარესტავრაციო დარგში გარკვეულწილად ხელისუფლების მიზეზითაც არის განპირობებული, რომელმაც დღემდე ვერ უზრუნველყო ძეგლთა დაცვასა და რესტავრაციის დარგში სტრუქტურული და ინსტიტუციონალური რეფორმები. რესტავრაციის მაგივრად ხშირად მდარე ხარისხის რემონტები კეთდება და ეს ვანდალიზმი სრულიად დაუბრკოლებლად ხორციელდება. ძეგლთა დაცვაზე პასუხისმგებელი სახელმწიფო სტრუქტურები კი საზოგადოებისა თუ ცალკეული პროფესიონალების მიერ პრესაში მრავალჯერ გამოქვეყნებული ოფიციალური მიმართვების, საპროტესტო წერილებისა და სტატიების მიუხედავად, დღემდე არანაირ ღონისძიებას არ ახორციელებენ. ამ სფეროში კანონდარღვევები ხშირად თავად დარგის “ავტორიტეტული” სპე-

“სახალხო სახლი”. (ამჟამად კ. მარჯანიშვილის თეატრი), არქიტექტორი ს. კრიჩინსკი, შენობის მთავარ ფასადზე მიშენებული რესტორანი “მარჯანოვ-ექსპრესი”. 2008 წ.

ციალისტებისა და სახელისუფლებო სტრუქტურების მიერ ხორციელდება, ამიტომ გამკითხავიც არავინაა.

დასასრულს, არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ გასულ წელს “სახალხო სახლს” მთავარ ფასადზე, მარჯანიშვილისა და უზანძის ქუჩების გადაკვეთასთან, რესტორანი “მარჯანოვ-ექსპრესი” მიაშენეს. გარდა იმისა, რომ ის არქიტექტორ ჰექტორ გიმარის პარიზის მეტროს მსოფლიოში კარგად ცნობილი ფორმების უბადრუკ მიბაძვას წარმოდგენს და მნახველს შეუსაბამო ასოციაციებს უჩენს, ყურადღებას იქცევს მისი სახელიც, რომლის იდეაც კოტე მარჯანიშვილის თეატრის მმართველის, ეკა მაზმიშვილის თქმით პირადად მას ეკუთვნის. კითხვაზე – “რატომ მარჯანოვი”? ეკამ გვიპასუხა – “იმიტომ რომ, სწორედ ასეთი გვართ იყო ცნობილი კოტე მარჯანიშვილი რუსეთში” (!!).

ვფიქრობთ, ამით შეურაცხოვა მიაყენეს კოტე მარჯანიშვილს, მაგრამ ამის შესახებ დღემდე დუმს როგორც საზოგადოება, ასევე ქართული თეატრის წარმომადგენლები. ძეგლთა დაცვისა და სხვა შესაბამისი სახელმწიფო ორგანიზაციები თუ სტრუქტურები კი ამ აშკარა კანონდარღვევაზე – როცა არქიტექტურულ ძეგლს მთავარ ფასადზე ახალ მოცულობას უშენებენ – არანაირ რეაგირებას არ ახდენენ. აღნიშნული რესტორნის ადგილ-მდებარეობა, გარეგნობა და სახელი ჩვენთვის ნამდვილად აღმაშფოთებელია, მაგრამ, ეკა მაზმიშვილის თქმით, ასე მხოლოდ ჩვენ ვფიქრობთ და ამის შესახებ პირველი პროტესტიც მან მხოლოდ ჩვენგან მოისმინა.

ალბათ დროა, რომ მთავრობამ და დღევანდელმა ცნობილმა მეცენატებმა კარგად გააცნობიერონ ჩვენი უახლესი წარსული. ამისთვის კი აუცილებელია, რომ ზუბალაშვილების “უპოვართა თავშესაფარს”, პედიატრიულ კლინიკასა და “სახალხო სახლს” პირვანდელი სტატუსი დაუბრუნდეს, ახლანდელმა ქველმოქმედმა ბიზნესმენებმა კი, მათი მუდმივი დაფინანსება უზრუნველყონ, მიბაძონ თავიანთ წინაპრებს და მეტიც, უფრო გააუმჯობესონ და ფართოდ განავითარონ დაწყებული